

AZ OKTATÁSRÉGIÓ KONCEPCIÓ KIDOLGOZÁSÁNAK TERVVÁZLATA

Regionális tudástranszfer erősítése, az oktatási tudásközpontok hatékonyságának növelése – régiófejlesztési célok

A folyamatosan megújuló tudás, és tapasztalat, valamint annak a menedzselése számos olyan akadály átlépését könnyíti meg, amelyet egy térségben csak külső segítséggel vagy azzal is csak nehezen tudnánk megoldani. A tavalyi Szülőföld Alap támogatásával a Regionális Tudományi Társaság (Szabadka) kidolgozta a Regionális szakképzési hálózatépítési projektet. Ennek a lényege a vajdasági magyar tannyelven is tanító szakközépiskolák állapotvizsgálata, amelyből kifolyólag következhetett a felnőttképzés hatékonyságvizsgálata is. A rendelkezésünkre álló kéziratok (publikált és háttéranyag formájában) a térség munkaerő-piac és az oktatási rendszer regionális kulcshelyzeteit tárja fel. Ez a kutatási anyag a 2008. évi projektumban továbbfejleszhető!

Következő lépésként a kutató team és a konzulens szakemberi csoport **kutatási feladata:**

- a **régióban található formális és nemformális oktatási intézmények, kutató intézetek tudástranszfer hatásának vizsgálata;**
- a **regionális jellegű oktatási, szellemi központok kialakításának tervezése, megnevezve ezen intézmények feladatát, együttműködési vonzáskörzetét.**

A projekt három fázisból áll: empirikus kutatás, a meghatározott stratégia alapján operatív programalkotás és projektgenerálás, illetve a projekt végén egy regionális fejlesztési konferencia megszervezése, illetve publikáció kiadása, amelynek a téma-középpontjában a magyar érdekeltségű vajdasági térség innováció-készségének és oktatásfejlesztési lehetőségeinek tervvázlata áll.

Kutatási témavázlat:

1. Az Unió szomszédsági politikájának hatása a nem tag országok regionális fejlődésére (*határmenti programok hatásainak vizsgálata, koherencia vizsgálat, együttműködési programok támogatottsága*)
2. Egyetemkutatás (*határokon átívelő, régióon belüli együttműködés, tanulás-célú mobilitás és regionális „szakmai” érvényesülés*)
3. Képzési igények, hozzáférés és hajlandóság valamint a képzési kínálatok térszerkezete - *versenyképes gazdaságfejlesztési „regionális egyetem modell”, regionális oktatáskonceptió*
4. Felnőttoktatás, mint hosszú távú koncepció érvényesítése, LLL (*munkáltatói új igények, munkanélküliség, esélyegyenlőség, átképzési hajlandóság*)
5. A nem-formális edukációnak a formális oktatási rendszerbe történő implementáció-lehetősége Vajdaságban
6. Tudományos kutatóműhely-hálózat (*régióban, országokon átívelő kapcsolatok*)
7. Innováció-kutatás (*A régió innovációs potenciáljának vizsgálata - a vállalkozói szféra (nagyvállalatok) technológiai fejlődésorientált tevékenységének feltérképezése, annak hatása a gazdaságra, egyetemek gazdaság felé intézett kutatási tevékenysége; A régióban található felsőoktatási intézmények/kutató intézetek tudástranszfer hatásának vizsgálata*)
8. Oktatásrégió koncepció, mint gazdaságfejlesztési modell – *definiálva a regionális (NUTS 2-ön – VAT belül, azon NUTS 3 – körzetek) oktatás- és szellemi központjait.*

A kutatás célja:

Az oktatás regionális szintű modellezése a cél, olyan – a piacgazdaság szükségleteire építkező felsőoktatás és felnőttképzés megajánlása, amely a munkaerő-piacváltozások hordozója is egyben. A kutatásban lehatárolt terület a Vajdaság és a dél magyarországi térségek, ahol fontos a határon átívelő új irányelvek definiálása a felnőttképzési szolgáltatásban és a regionális felsőoktatásban.

A kutatás módszertana:

- a témához kapcsolódó fogalmak, alapkategóriák *elméleti meghatározása*
- Szükségesnek tartjuk bevezetni az intézmény(ek) képzési profiljához illeszkedő *monitoring (nyomonkövetéses)* vizsgálatokat, az onnan kikerülő diplomások útján.
- *szekundáris elemzések* – a térség, és más, idegen nyelvű, illetve magyarországi kutatások/tapasztalatok áttekintése,
- régiók közti *komparatív elemzések* (DKMT Eurorégiók, egyetemi központok (Szeged, Pécs, Újvidék), intellektuális vonzáskörzetek, munkaerő-piaci mérlegek térségenként, egyetemi karok és régiók valamint annak munkaerő-piaci tükörképei)
- leíró statisztikák, egyéb *statisztikai adatok* - adatsorok elemzése: a kutatáshoz az 1991-es és a 2002-es népszámlálási adatokból (Magyarországi- és a Szerbiai Statisztikai Hivatal) a korcsoportokra, foglalkoztatásra, foglalkozásra, iskolázottságra vonatkozó adatsorok szolgáltatnak alapot.
- *pozitív példa* – *esettanulmányok* (példaértékű, versenyképes, innováció-hordozó térségek, régiók, oktatási intézmények bemutatása)
- *mélyinterjúk* – továbbtanulási- átképzési szándék, esetleges fókusz-csoport vizsgálatok elvégzésével, illetve kérdőíves felmérésekkel – megfelelő *primáris adatok* begyűjtése.
- *MACTOR analízis*
- *statisztikai elemzés* – munkaközvetítő irodák adatbázisa, egyetemi karok adatbázisa.

A kutatócsoport tagjai:

Dr. Gábrity Molnár Irén, Dr. Somogyi Sándor, PhD hallgatók: Kovács Krisztina, Ricz András, Takács Zoltán, Veréb Miskolci Zsófia.

Hasznosulás:

A tudást egyre többen a gazdaság egyik fő mozgatórugójának, a fejlett piacgazdaságokban a piaci versenyelőny megszerzéséhez és fenntartásához nélkülözhetetlen tényezőként egyre fontosabbnak tekintik. Eredményes menedzselését - amelyben az információtechnológiai eszközöknek kulcsszerepük van - elengedhetetlen feladatnak tartják. A projekt feladata rámutatni az innováció-fejlesztés jelentőségére egy térség európai felzárkózása során. Feltérképezzük, hogy a helyi oktatási intézmények milyen befolyással vannak a helyi gazdaságra, a vállalkozói oldal milyen szolgáltatásokat venne igénybe az edukációs és kutatási intézményektől. A kapott eredmények segítségével tervezni lehet majd a két szektor közti kapcsolat erősítését, az egyetemek/kutatóintézete hálózatának, együttműködésének és a gazdaságélénkítő szerepének növelését.

Egyes témák részletes kidolgozása – koordinátorok:

1. Az Unió szomszédsági politikájának hatása a nem tag országok regionális fejlődésére – Koordinátor: Ricz András PhD hallgató

Cél: A szomszédsági program hatásainak vizsgálata regionális fejlesztési szempontból. Az allokált támogatások felhasználása, és azok hosszú távon létrejött eredményei. A régi és az új tagországok közötti programok, valamint a nem tagországok programjai hatásainak vizsgálata.

Hipotézis: a megvalósított programoknak nincs elég hatásuk az allokált befektetések nagyságához viszonyítva

Módszertan: empirikus kutatás; lezárt projektek értékelése mind regionális politikai szempontból, mind a közösség és az egyéni ember szempontjából.

A kutatás altémái:

1.1. Történeti áttekintés; Magyar – Szerb Phare CBC program; Interreg III program; A vajdasággal határos országok részvétele az eddigi transznacionális és határokon átnyúló programokban;

1.2. Az eddig lezajlott *határmenti programok hatásainak vizsgálata* a térségre mindkét szempontból; Fejlesztési lehetőségek a területi együttműködésben;

1.3. Jogsabályok, rendeletek, rendeletervezetek és *stratégiák elemzése*;

1.4. *Programozási folyamat*; A 2007-2013 közötti Európai Területi Együttműködési, Előcsatlakozási Támogatási Eszköz, és az Európai Szomszédsági és Partnerségi Eszköz;

1.5. *Koherencia vizsgálat*: Európai Területi Együttműködés és a kissebbségi magyar célok; Az Európai Területi Együttműködés keretében támogatott intézkedések és a magyar célkitűzéseket megvalósító beavatkozás-csoportok közötti koherencia; Határ régiók fejlesztési célkitűzései és az ETE OP-k, illetve a határon átnyúló egyéb együttműködési programok;

1.6. Ajánlások

2. Egyetemkutatás – Koordinátor: Takács Zoltán, PhD hallgató

Vajdaság, mint régió felsőoktatásának szerkezete és együttműködési irányai (együttműködési irányok: 1. régióon belül, 2. határokon túl, és 3. gazdaság felé). Altémák:

2.1. **Oktatáspolitikai** (A szerb **felsőoktatás** bemutatása, **Oktatáspolitikai** kitekintő. Rendszerváltó rezsimeurópai felsőoktatási térhez történő illeszkedése, akkreditáció. A oktatás **jogi háttérének** elemzése)

2.2. **Közigazgatási – regionális közeg (Régió – VAT, hatáskörök és kompetenciák** - Mekkora a felsőoktatási politikának/regionális felsőoktatási politikának a térségre gyakorolt hatása? Mekkora az intézmények, intézményvezetők, dolgozóknak, **fenntartóknak ereje**, hogy **térségi érdekeiket érvényesítsék**; Az észak-vajdasági régió - NUTS 3 körzetek)

2.3. **A régió felsőoktatásának térszerkezet (Történelmi szálak** a térség felsőoktatásában határokon belül – határok nélkül; A régió felsőoktatásának demográfiai háttere, Felsőoktatási iskolastatisztikák a térségből - **regionális felsőoktatási térszerkezet – NUTS 2)**

- 2.4. **Határkutatások, mint irányvonal** (OTKA tandemprogramok - a periférikus jelleg vagy az összekötő szerep erős? Az átjárhatóság nyomon követhetősége a helyi fejlesztésekben, regionális együttműködésekben, együttműködő határregiókban.)
- 2.5. **Nemzetközi összehasonlítások, együttműködési irányvonalak (nemzetközi kitekintések,** tranzíciós országok felsőoktatása (Kárpát medence); határokon átívelő együttműködések)
- 2.6. **Kutatói intézményháló, együttműködések** (Kutatói intézményháló a Vajdaságban, ezek intézményrendszeri kapcsolatai, személyes kapcsolatok. Kapcsolatok formái, intenzitásai, stb. Egyetem/kutatás – régió – gazdaság párbeszéd szimuláció (Mactor). Felmérni *a régió egyetemeinek kapcsolatrendszerét*)
- 2.7. **Tanulás-célú mobilitás és regionális „szakmai” érvényesülés** (politikai határokon át, régióon belül felmérni a Magyarországon tanuló egyetemisták tanulás-célú mozgását Schengen előtt és után, a felsőoktatási arculatot formáló erők hatását; MSc., Ph.D. képzések regisztrációját, (esettanulmányok készítése); Nemzetközi képzési programok feltárása, hasznosulásuk vizsgálata; Személyes kapcsolatok – individuális tudástranszferek;)

3. Képzési igények és kínálatok térszerkezete – Koordinátor: Dr. Gábrity Molnár Irén.

3.1. Képzési igények, hozzáférés és hajlandóság (A felsőoktatásból kikerülők munkavállalási szándékainak vizsgálata – munkavállalói mobilitás ; középfokú végzettség, érettségizők továbbtanulási hajlandóságuk, mobilitási irányultságuk, elhelyezkedési esélyek; A régió hallgatói társadalmának származási hely szerinti térszerkezete; A lakóhelyi környezet hatása a pályafutásra (egy-egy oktatási szint hiányos kínálata messzemenőn befolyásolja egy térség társadalmának sorsát – hipotézis); lakóhely mikroszociális hatásai, szülői iskolavégzettség, familiarizáció hatása; regionális határfokok, lakóhelyi gazdaság-társadalmi környezet, képzettségi struktúra; HDI – a *humán erőforrás fejlettsége*, az iskolázottságot illető hátrányok/esélyegyenlőtlenségek a régióban; szubjektív életminőség mutatók; a *felsőfokú pályafutás szubjektív megítélése* (nyelvtudás, munkába állás tervezése, elhelyezkedési esélyek szubjektív értékelése); a *felsőoktatási intézményekhez való könnyű hozzáférés, versenyképesség építése, esélyteremtés.*)

3.2. Képzési kínálat térszerkezete - Karok, kapacitások, szakirányok tervei (Esettanulmányok, átfogó elemzések az Újvidéki egyetem karairól, szakokról, elemezni (mactor) a karok nyilvánosság felé publikált magatartási hiányosságait, szimulálni a hallgatói/tanerői elégedettségeket, igényeket, tantervről, felszereltségről; A hallgatók lekérdezése (Unirégió kérdőíve); **Bolognai** nyilatkozat – változások az évek távlatából; Multidiszciplinaritás a felsőoktatásban – új, piacképes szakok, rugalmas felsőoktatási intézményrendszer. A tovább tanulási ambíciót vajon a nagyobb vonzáskörzettel rendelkező regionális intézmények hálózata, vagy egy monocentrikus egyetemi modell tudja biztosítani?)

3.3. A képzési igények és kínálat térszerkezeti metszete (a hallgatók, a munkáltatók-vállalkozói kör találkozásának esélye), aminek eredménye a regionális felsőoktatási koncepció, vagyis az egyetem és régió kölcsönhatási modell (Mi a célszerű? Policentrikus avagy monocentrikus intézményfejlesztés? Melyek a racionális *tudástranszfer* formái? Távoktatás, kihelyezett tagozatok, konzultációs központok...)

3.4. Versenyképes gazdaságfejlesztési „regionális egyetem modell”, regionális oktatáskoncepció (kutatás és technológiai fejlesztés, infrastruktúra, oktatás és humán

tőke, mint versenyképességi alaptényező; közvetlen külföldi befektetések (FDI), kis- és középvállalkozások, intézmények). Az oktatás és területfejlesztés összekapcsolhatósága eredményezi az endogén gazdaságfejlesztési modellt, és a regionális szinten működő oktatói – szellemi központok láncolatának kidolgozását.

4. Felnőttoktatás, felnőttképzés (munkáltatói új igények, munkanélküliség, esélyegyenlőség, átképzési hajlandóság) - Koordinátor: Dr. Gábrity Molnár Irén, Takács Zoltán és Kovács Krisztina PhD hallgatók

Középfokú oktatási dömpinget polarizáló felnőttképzési formák intézményesítése válik szükségessé a régióban. A gazdaság elsődleges szükségletként fogalmazza meg a minőséges emberi potenciál „kitermelését”. Amennyiben hiányosságok tapasztalhatók ***az oktatás és a munkaerő-piaci párhuzam között***, átértékelődik a felnőttképzés, mint oktatási ágazat szerepe. Térségünkben hiányos a rugalmas, multidiszciplináris, európai szellemű oktatási magatartás. A tudástársadalom, illetve a tudásgazdaság kialakulásához vezető siker alapja a kiterjedt és a piaci feltételekhez alkalmazkodni tudó oktatási infrastruktúra. ***A felnőttképzés feladata a piacgazdaság szükségleteire építkező, a munkaerő-piaciváltozásokat hordozó képzési koncepció intézményesítése.***

4.1. altéma: ***Felnőttképzési vonzaskörzetek megnevezése, alapozva ezt elsősorban a városok – körzetközpontok (NUTS 3) vonzaskörzetére, a szakoktatás vonzaskörzetére, a gazdasági igényekre.*** Ennek kapcsolódnia kell a felsőoktatást regionalizáló egyetemi intézményi infrastruktúrához, de a munkáltatók által kifejtett igényekhez.

4.2. altéma: Gazdasági húzóágak megjelölése, igényeinek dimenziói

4.3. altéma: Kompetenciaigények meghatározása (Kompetenciamérlegek pillanatnyi helyzete – munkáltató oldal és a munkavállalók, foglalkoztatottak félelmei).

4.4. altéma: Felnőttképzéssel foglalkozó intézmények lánc – esettanulmányok (középiskolák, egyetemi karok, főiskolák, szabadegyetemek, magán „oktatói központok”, alapítványi intézmények, pályázati pénzezből indított ad hoc képzések, regionális foglalkoztatásügyi hivatalok képzési programjainak átvilágítása, kísérlet az oktatói kontingens koncentrálására) - ***A tanulás folyamatos és egyetemes hozzáférhetőségének biztosítása.***

5. Tudományos kutatóműhely-hálózat a régióban – Koordinátor: Dr. Somogyi Sándor

1. altéma: ***Kutatásfejlesztési prioritások*** (Melyek azok a területek, gazdasági ágak, amelyek a ***gazdaságfejlesztési távlatok szempontjából prioritást*** jelentenek? A mezőgazdaság, élelmiszeripar, energiagazdálkodás, humán erőforrás fejlesztési – oktatás-képzési központok. A már ***létező kutatói központok (mezőgazdasági) kiterjesztése***; RKK, körzetek, a körzetközpontok vonzaskörzetei; továbbá gazdasági, társadalmi és kulturális jellegű kutatásokat folytató, nyilvánosságot szolgáló, kutatási eredményeket publikáló NGO szervek, amelyek munkája gazdaságpolitikát formáló, tudományos munkát segítő (pl. CESS, VIP).

2. altéma: ***Esettanulmányok készítése a már működő intézményekkel.*** Regiszteres formában feltüntetni, milyen intézmények léteznek, milyen erős – a gazdasággal és egyéb tudományos területeken tevékenykedő intézményekkel ápol – kiterjedt kapcsolatokkal rendelkeznek.

Milyen tovaryűrűző, gazdaságfejlesztő hatásuk van/lehet ezeknek, az intézményeknek. Az intézményhálózat működési irányvonalai: 1. akadémiai körök (egyetemi szféra) régió (NUTS 2) belül, és annak határain kívül, 2. gazdasági körök (K+F), 3. kormányfunkciók, regionális hatásköröket illető döntéshozás támogató, politikaformáló intézmények, 4. civil szervezetek.

3. altéma: *Mactor analízissel vizsgálni a kereszteződő kapcsolatok - viszonyok jellegét, erősségét.* Vizsgálandó szegmenseket:

- ✓ Kutatásmenedzsment filozófia adaptálhatósága, jelenlegi állapota:
- ✓ Tudományos pályázatok figyelése, pályázatírás,
- ✓ Virtuális individuális kutatói szálak,
- ✓ Konferencia –piac,
- ✓ Dokumentációs központ – tematikus gyűjteményekkel
- ✓ Kiadványok menedzselése

6. Innováció-kutatás – Koordinátor: Veréb Miskolczi Zsófia PhD hallgató

1. altéma: A régió innovációs potenciáljának vizsgálata

Egy régió sikerességét nagyban befolyásolja, hogy mennyire ismeri (fel) saját lehetőségeit, és mennyire koncentrálnak azok fejlesztésére. A gazdasági siker lehetőségét egy régió versenyképességében méri, aminek kulcs tényezője az adott térség innovációs potenciálja. A régió innovációs potenciálvizsgálatok célja, hogy feltárja azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják az adott terület innovációs képességeit, és ezzel alapot képezzen egy sikeres regionális innovációs stratégia kialakításához. *A kutatás területe:* Technológia kínálat: a felsőoktatás, kutatás-fejlesztési, technológia-transzfer intézmények. Innovációs szolgáltatások intézményei: gazdasági, pénzügyi, üzleti, technológiai tanácsadás, felnőttképzés, kockázati tőke. Vállalkozások közötti kapcsolatokra és együttműködésekre épülő kölcsönös hatások: klaszterek, vállalkozói kapcsolatok. Vállalkozások kutatás-fejlesztés tevékenysége és aktivitása. Helyi és regionális fejlesztési politika: pénzügyi támogatások és kedvezmények, fejlesztési programok, stratégiák megléte.

A kutatás módszertana:

1. lépés. Szekunder adatgyűjtés: az országos/területi szintű innovációt befolyásoló szabályzás megismerése és azok hatásainak kielemezése.
2. lépés. Primer adatgyűjtés: A helyi irányító szervek (önkormányzatok, területfejlesztési-, vállalkozásfejlesztési intézmények) szerepének felmérése, eddigi tevékenységeiknek elemzése a kulcsszereplőkkel készített mélyinterjúk segítségével; A helyi felsőoktatási/kutatói intézmények innováció ösztönző tevékenységének, a vállalati szférával történő együttműködésüknek feltárása mélyinterjúk segítségével; A vállalkozói innovációs tevékenységek, hálózati és egyetemi kapcsolataik feltárása kérdőívek formájában.
3. lépés. A primer kutatás során szerzett adatok kiértékelése.
4. lépés. A kutatás során kapott eredmények összegzése és publikálása.

A kutatás várható eredménye - Egy teljes kép kialakítása a régió innovációs potenciáljáról, mely tartalmazza az azt alakító szereplőket, mint az egyetemek – gazdaság – állami intézmények szerepét, illetve az ezek közötti kapcsolatokat. Ezen belül a régió innovációs potenciáljára ható kulcsszereplők feltárása, az azok közötti viszonyok bemutatása, továbbá ezek értékelése. Az innováció akadályozó és segítő tényezők ismertetése. A kutatás végén egy

olyan tanulmány készítése mely alapot jelenthet a régió innovációs stratégiájának megalkotásához.

2. altéma: A régióban található felsőoktatási intézmények/kutató intézetek tudástranszfer hatásának vizsgálata

A legtöbb felsőoktatási intézmény, ha nem is önmagában és eltérő mértékben, de mindenképp hozzájárul egy régió gazdasági sikeréhez, az ott képződő tudás átadásával. (Tudásáramlás publikált kutatási eredmények, szabadalmak útján; Tudástranszfer – az egyetemek és a vállalatok formális és informális kapcsolatai útján; Egyetemről kipörgetett vállalatok („spin-off firms”), technológia értékesítése; Tudástranszfer az egyetemek infrastruktúrájának (könyvtár, laboratórium) igénybevételével a vállalkozások által.). *A kutatás célja:* Felmérni, hogy a régióban működő felsőoktatási intézmények tudástranszfer tevékenysége milyen erős, valamint, hogy az itt tevékenykedő vállalatok milyen innovációs, tudástranszfer szolgáltatásokat vesznek jelenleg igénybe, és melyekre tartanak igényt.

Kutatás módszertana:

1. lépés. A régió felsőoktatási intézményeinek megkérdezése, esettanulmány készítése a technológia transzfer tevékenységükről.
2. lépés. Egyetemről kipörgetett („spin-off” vállalatok) felkutatása, és mélyinterjú készítése
3. lépés. A vállalatok kérdőíves lekérdezése, az egyetemekkel meglévő kapcsolataikról, továbbá az egyetemekhez fűződő igényeik feltárása.
4. lépés. Az így kapott eredmények kiértékelése, összegzése.
5. lépés. Az eredmények publikálása tanulmány formájában.

A kutatás várható eredménye - Feltérképezve, hogy a helyi felsőoktatási intézmények milyen befolyással vannak a helyi gazdaságra, a vállalkozói oldal milyen szolgáltatásokat venne igénybe az egyetemektől, a cél a két szektor közti kapcsolat erősítése, az egyetemek gazdaságélénkítő szerepének növelése.

7. téma: OKTATÁSRÉGIÓ KONCEPCIÓ, MINT GAZDASÁG-FEJLESZTÉSI MODELL - Kutatócsoport: Dr. Somogyi Sándor, Dr. Gábrity Molnár Irén, Takács Zoltán PhD hallgató

Az oktatási rendszer a tudásgazdaság bázisa. Az oktatási infrastruktúra, mint alap minőségétől függ a gazdaság innovatív szerepvállalása. Az innovációhoz azonban magas fokú specializált tudásra van szükség, amely nélkül elképzelhetetlen a tudásgazdaság fejlődése. A társadalmi és gazdasági interakciók megléte vagy hiánya, továbbá a tanulási folyamatban való részvétel, illetve az abból történő kimaradás részben magyarázatot ad az egyes régiók fejlődőképességére vagy lemaradására.

A tudásgazdaság alapját a helyi, regionális, klaszterszerű, kollektív tanulórendszerek képezik. Mivel hosszútávban gondolkodunk, és érzük és tapasztaljuk a felsőoktatás és felnőttképzési igények növekedését, így a hagyományos oktatásszervezési gyakorlat nem kielégítő.

A kutatás záreredménye: Regionális jellegű oktatási, szellemi központok kialakítása,, pontosan megnevezve ezen intézmények feladatát, együttműködési vonzáskörzetét.